

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра всесвітньої історії

Збірник матеріалів
Першої науково-практичної міжвузівської конференції
**„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”**

(на основі школи „Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук,
ректор РДГУ, професор *Постоловський Руслан Михайлович*

5 грудня 2006 року

За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора *Р.М.Постоловського*

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Редакційна колегія:

Постоловський Р.М. - голова, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної Слов’янської академії наук, ректор РДГУ

Савчук П.О. - заступник голови, кандидат історичних наук,
Гон М.М. - відповідальний секретар, кандидат політичних наук, доцент, докторант Київського національного університету будівництва і архітектури

Жилюк С.І. - доктор історичних наук, завідувач кафедри політичних наук РДГУ

Шеретюк В.М. - кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ
- кандидат історичних наук, декан історико-соціологічного факультету

Рецензенти:

Савчук Б.О. - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри Прикарпатського національного педагогічного університету

Троян С.С. - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ
(протокол № 8 від 30 березня 2007 р.)

РІВНЕ – 2007

8. Пятый всемирный конгресс Коммунистического Интернационала. Стенограф. отчет. Часть I. – М.–Л., 1925.
9. Центральный Государственный архив Литовской ССР. – Ф.53, оп.23, ед.хр. 722.
10. ЦЗСД. – Ф. 534.
11. Dabal Tomasz. Powstanie krakowskie. – Minsk, 1925.
12. Drobner B. Moje cztery procesy. – Warszawa, 1962.
13. Dziennik ludowy. – 1923.
14. Fiszer A. Zapiski z krakowskiej celi. – Krakow, 1964.
15. Mroczka L. Lodzka organicja Polskiej Partiji Socjalistycznej w latach 1918-1926. – Lodz, 1971.
16. Nowe drogi. – 1983. – № 12.
17. Powstanie krakowskie 1923 roku. – Warszawa – Krakow, 1973.
18. Rataj M. Pamietniki. 1918-1927. – Warszawa, 1965.
19. Robotnik. – 1923-1924.
20. Sejm RP. Sprawozdanie sten... z 16.11.1923 r., lam.14.
21. Sprawozdanie sten... Senatu RP z 14.11.1923 r., lam.16.
22. Wiadomosci statystyczne GUS. – Warszawa, 1925. – № 13.
23. Wierni sprawie. – Katowiece, 1968.
24. Z pola walki. – 1971. – № 2.

Гон М.М.

ДИЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В ПОЛЬЩІ (1918-1939 рр.)

Перспектива конституювання поліетнічної політичної нації – дилема, яку можна визначити як пошук шляхів, що сприяють абсорбції в лоні етнопсихологічного автообразу „ми” тих, хто, завдяки об’єктивній дискретності етнічного мислення, асоціюється титульними етнонаціями з „вони”, чи навпаки – відторгнення „чужих”. Яскравий приклад вибору між цими біполярними полюсами – позиції, які репрезентували поляки після відродження їх національної держави в 1918 р.

У концептуальному аспекті важливим є те, що суб’єктами політичної нації є держава як політичний інститут, титульний етнос та етнічні меншини. При цьому двоє перших є взаємозалежними, адже учасники антиімперського, сепаратистського етнічного руху – творці держави, а остання

здійснює націотворчу функцію, керуючись її експектаціями. Тому, попри різнопорядковість категорій, спостерігається ототожнення держави й етнонації, яка в час краху імперій здобула новий політико-правовий статус. Це відбувається завдяки „привласненню” створеного її ж силами політичного інституту. Така тенденція рельєфно простежується в одному з наріжних компонентів польського націоналізму: „поляки – суверен Другої Речі Посполитої”.

Польський антиімперський рух відтворив домінуючу тенденцію етнополітичних процесів у Європі ХІХ-ХХ ст.: претензії етнонацій на створення національних держав при одночасному відмежуванні від себе „чужих”. Цей алгоритм їх відторгнення знайшов вияв у державній етнонаціональній політиці до часу травневого перевороту, здійсненого Ю.Пілсудським. Адже ендеки трактували міжетнічні суперечності суспільною константою, конструювали взаємини „чужих” за принципом homo homini lupus est („людина людині звір”). Така постановка питання популяризувала серед польських радикалів ідеологію етнічного егоїзму, яка й визначала їхнє шовіністсько-культуртрегерське ставлення до етнічних меншин упродовж міжвоєнного періоду. Воно виявилось в сповідуванні завдання етнічної асиміляції слов’ян (зокрема – українців), прагненні змусити до еміграції з Польщі німців і євреїв, перетворити етнічні меншини на громадян „другого гатунку”.

Іншу платформу обстоювали партії, що формували табір польських консерваторів. Якщо ендеки прагнули побудувати моноетнічну державу, то політичні сили, які конструювали свої програмні постулати на ґрунті католицизму, виявляли готовність сприяти громадянсько-територіальній ідентичності етнічних меншин, обстоювали принцип їх подвійної лояльності – як до власної спільноти, так і до держави.

Цього домагалися ліві й центристські політичні сили. Частина з них, зокрема, висловлювали готовність виконати вимоги українців стосовно запровадження на їхніх етнічних

землях територіальної автономії – інституту, який, у разі його функціонування, сприяв би захисту етнічним меншинам їхніх соціокультурних цінностей, отже – гарантував можливість існування в політичній нації її етнокультурних підсистем. Водночас, не здолавши синдрому упередженості, консерватори, як і найпотужніша партія лівих (ППС), в 1930-х рр. виявила готовність розв'язати єврейське питання на засадах еміграціонізму.

3-поміж лівих сил, внаслідок тривалого перебування при владі (1926-1939 рр.), особливо значущою є позиція пілсудчиків. До часу смерті їх харизматичного лідера (1935 р.) завдання формування політичної нації окреслило ідейний епіцентр їхньої ідеології в царині етнонаціональних відносин. Її „польськість” визначалася культурними ресурсами етнічної більшості країни, самим фактом існування Другої Речі Посполитої. Пілсудчики бачили політичну націю сукупністю, з одного боку, всіх етнічних меншин, що проживали в ній, з другого – титульного етносу, який виступав як самостійний політичний гравець.

Суб'єкти третьої „складової” поліетнічної політичної нації – етнічні меншини – не виявляли одностайності щодо набуття „членства” в ній. Дихотомія поміж ними визначалася ставленням до держави, власне – наявністю/відсутністю сепаратизму в ідеології їхніх партій. Відтак курс на інтеграцію в державу, як і в політичну націю, обстоювали, з одного боку, ті спільноти, що не висували претензій на перерозподіл влади, з другого – ті, хто через суспільні реалії був змушений змиритися із втратою національних держав (українці, білоруси).

Парадигма А+В, де перші й другі є рівноправними етнокультурними підсистемами політичної нації, була відкинута більшістю поляків, а відтак і державою. Про їхню неготовність визнати самобутність „чужих”, сприяти її розвитку свідчить: 1 – перетворення етнічності в альфу й омегу дій влади в сфері етнонаціональних відносин; 2 – обстоювання поляками положення про державу як „власність”

виключно титульного етносу; 3 – спроби етнічної асиміляції одних (українців, білорусів та інших слов'янських меншин) та дії, спрямовані на витіснення з країни інших (до 1926 р. – німців, після 1935 – євреїв); 4 – небажання бачити рух назустріч тих „чужих”, які намагалися сполучити „я” з „не-я” в межах політичної нації.

Причини такого статус-кво криються в неготовності більшості поляків визнати існуючу поруч іншість, її природне право на розвиток і функціонування, а водночас – колективний нарцизм, помножений на автостереотип приписаної собі месіанської ролі, намаганні перетворити етнічні меншини в політичних маргіналів, доля яких залежна від волі титульного етносу. Як наслідок – відторгнення „чужих”, домінування конфронтаційно-барикадного мислення, що перекреслило перспективу об'єднання „ми” й „вони” межами польської політичної нації.

Сеєрова О.В.

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ У ПРОГРАМАХ ДЕКАБРИСТІВ

Інтерпретація історичної суті декабристського руху і його політичної ідеології була і залишається вже понад 180-ти років основним дискусійним питанням декабристознавства. Керуючись ідеєю побудови суспільства рівних можливостей, декабристи декларували знищення самодержавної монархії, кріпацтва, часткову конфіскацію землі в поміщиків. Однією з найбільш гострих суспільних проблем тогочасної Росії була національна, і декабристи у своїх програмах не могли її обминути.

Національна програма декабристів завжди викликала гостру боротьбу думок, і на сьогоднішній день у декабристознавстві не створена єдина концепція з цієї проблеми. За межами концепції декабристського руху, що склалася ще в 1930-1950-ті роки, залишилися безліч ідей і

Ворон Олена Петрівна – аспірантка кафедри всевітньої історії РДГУ
Воляннюк Володимир Олександрович – здобувач кафедри всевітньої історії РДГУ
Петлюк Ігор Васильович – аспірант кафедри всевітньої історії РДГУ
Гень Олег Федорович – аспірант кафедри всевітньої історії РДГУ
Бунечко Сергій Миколайович – здобувач кафедри всевітньої історії РДГУ
Долганов Петро Сергійович – магістр історико-соціологічного факультету РДГУ
Філіпчук Ігор Володимирович – викладач кафедри всевітньої історії РДГУ
Кукурудза Андрій Ростиславович – викладач кафедри всевітньої історії РДГУ
Постельжук Олександр – аспірант кафедри всевітньої історії РДГУ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Постоловський Р.М. СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ ЗНАНЬ	5
Савчук П.О. ВІРОСПОВІДАННЯ ЧЕХІВ ДУБЕНСЬКОГО ПОВІТУ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ	7
Шеретюк В.М. ДИСИДЕНТСЬКЕ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕДУМОВ ПЕРШОГО ПОДІЛУ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	10
Жилюк С.І. БОЛГАРСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.: ЕТНОКОНФЕСІЙНИЙ ФАКТОР ПРАВОСЛАВ'Я У ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ	21
Давидюк Р.П. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН НА ВОЛИНІ У 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ	25
Постоловський Р.М. Цятко В.М. ЗАГАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ СТРАЙК 5-6 ЛИСТОПАДА 1923 РОКУ В ПОЛЬЩІ І ПОЛІТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ	31

Гон М.М.
ДИЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В ПОЛЬЩІ
(1918-1939 pp.) 45

Сєверова О.В.
НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ
У ПРОГРАМАХ ДЕКАБРИСТІВ..... 48

Десятничук І.О.
РОБИТНИКИ: РОЗВ'ЯЗАННЯ ДИЛЕМИ
ВИБОРУ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ/
ЗАГАЛЬНОСУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
У КОНТЕКСТІ РЕФОРМ
„ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ” 1968 РОКУ 54

Мельничук П.У.
1917 РІК НА ВОЛИНІ 56

Слесаренко А.В.
СОЦІАЛІСТИЧНИЙ РУХ
ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ГРОМАДЯН –
ОПОЗИЦІЙНЕ ПОЛІТИЧНЕ
УГРУПОВАННЯ
1970-1973 РР. 59

Терешко Ю.М.
ПІДРИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ
Ю. АНДРОПОВА І КДБ ССРС
У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ПЕРІОДУ
ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ 1968 РОКУ
З МЕТОЮ ЛІКВІДАЦІЇ „СОЦІАЛІЗМУ
З ЛЮДСЬКИМ ОБЛИЧЧЯМ” 62

Мартинчук І.І.
ПРЕЗИДЕНТСЬКА ВЛАДА

В СЛОВАЧЧИНІ
В НОВІТНІЙ ПЕРІОД
(1993-2004 pp.) 77

Цятко В.М.
ДОВГЕ ЖИТТЯ І СМЕРТЬ ОДНОГО
КОМІНТЕРНІВСЬКОГО МІФУ
(ПРО ПОДІЇ В ПОЛЬЩІ 1923 p.) 81

Олексієвець Т.І.
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
СТРУКТУРИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ
ЧЕСЬКИХ МІСТ 96

Ворон О.П.
ПОЛЬСЬКА ТА
НІМЕЦЬКА НАЦМЕНШИНИ
У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ
ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ 99

Волянюк В.О.
БОРОТЬБА ПІВДЕННИХ
І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН
ПРОТИ ГНІТУ ВЕЛИКИХ ІМПЕРІЙ
В ХІХ СТ. : МІЖНАРОДНА
ПОЗИЦІЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 104

Петлюк І.В.
КРАХ ІЛЮЗІЙ
(НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ,
ХОРВАТІВ І СЛОВЕНЦІВ) 108

Гень О.Ф.
Т.Г. МАСАРИК І НОВА ЄВРОПА 111

Бунечко С.М. РЕЕМІГРАЦІЯ ПОЛЯКІВ У СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ	122
Долганов П.С. РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: ВІЗІЇ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	125
Філіпчук І.В. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА СПІВДРУЖНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ	138
Кукурудза А.Р. АВТОКЕФАЛІЯ ЯК ОЗНАКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ- ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	140
Постельжук О.П. РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН: ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОНФОРМІСТСЬКИХ ПАРТІЙ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1918-1939 рр.	144
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	148
ЗМІСТ	150

Наукове видання

Збірник матеріалів

**Першої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”**

Випуск 1

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.

Відповідальний редактор – Кревська Г.А.

Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.

Комп’ютерний макет – Самсонюк В.Б.

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Підписано до друку 28.12.2007 р. Формат 60x84 1/16.

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9.

Наклад 300 прим. Зам. № 44/1.

Адреса редакції:
кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету